

Tilburg University

Gimme shelter'

Gribnau, J.L.M.

Published in:
Stof en blik

Publication date:
2013

Document Version
Peer reviewed version

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Gribnau, J. L. M. (2013). Gimme shelter': Over fiscale schizo's en filantropie. In F. Jacobs, & D. Pessers (Eds.), *Stof en blik: Opstellen, aangeboden aan Cees van Sandelingenambacht* (pp. 39-43). UvA.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

‘Gimme shelter’. Over fiscale schizo’s en filantropie

Hans Gribnau¹

In Novecento (1900), de beroemde film uit 1976 van Bertolucci, speelt Gérard Depardieu een van de hoofdrollen. Hij is Olmo Dalcò, een arme, socialistische boerenzoon die op dezelfde dag is geboren als Alfredo Berlinghieri, de zoon van een rijke landeigenaar. De twee zijn al vroeg dikke vrienden. Later verandert dat als Olmo besluit de strijd met het opkomende fascisme aan te gaan. Maar Alfredo houdt zich politiek afzijdig - hoewel hij niets moet hebben van het fascisme.

Vele jaren later speelt Depardieu Obelix, de goedmoedige dommekracht die er samen met zijn onafscheidelijke vriend Asterix voor zorgt dat de heldhaftige maar bedreigde Galliërs het Romeinse wereldrijk kunnen blijven weerstaan. Het trouwhartige hondje Idéfix fungeert daarbij soms als zijn geweten, bijvoorbeeld als hij wat gefrustreerd bomen omtrapt.

Onlangs was Depardieu weer in het nieuws vanwege een nieuw avontuur. Hij wilde naar België emigreren vanwege Hollande’s rijkentaks. Het leven als god in Frankrijk werd hem te duur. Maar België was niet zo happig. Poetin stak spontaan de belastingvluchteling de helpende hand toe. Van Idéfix hoorden we niets meer; zou het arme beestje het niet meer kunnen volgen?

Maar ook andere kunstenaars vertonen fiscale capriolen. Denk aan de jongens van de Ierse band U2 – mede bekend om hun strijd tegen armoede in de wereld. Zij waren in juni 2011 in het nieuws. Bono en zijn groep waren op het popfestival van Glastonbury het mikpunt van een groep activisten die hun optreden wilden verstoren. De anti-kapitalistische actiegroep Art Uncut blies een zes meter hoge luchtballon op, waarop de boodschap ‘U Pay Your Tax 2’ stond te lezen. Maar vooraleer de ballon de lucht kon ingaan, wisten veiligheidsagenten in te grijpen, de ballon af te laten en leidden ze een dertigtal activisten weg. Art Uncut verwijt Bono en U2 dat zij door hun fiscale ‘verhuizing’ naar Nederland hun land in de steek laten op een ogenblik dat Ierland aan de rand van een bankroet staat en het land en zijn inwoners door besparingsmaatregelen en een torenhoge werkloosheid worden getroffen. De bandleden brachten in 2006 een deel van hun zaken onder in Amsterdam vanwege het gunstige Nederlandse belastingklimaat. Ierland is voor veel bedrijven fiscaal bijzonder aantrekkelijk, maar blijkbaar niet (genoeg) voor U2. Ook andere musici zoals de Rolling Stones en David Bowie toucheren overigens via Nederland hun royalties zonder dat daar bronbelasting over wordt geheven. ‘Gimme

¹ Hoogleraar Methodologie van het belastingrecht, Tilburg University, en hoogleraar Kwaliteit van fiscale regelgeving aan de Universiteit Leiden; j.l.m.gribnau@tilburguniversity.edu.

Shelter', zo bekend van de Rolling Stones, is dus veranderd in 'Gimme Tax Shelter.' Net zoals de Amerikaanse koffieketen Starbucks zijn zij in Nederland actief met een 'brievenbusfirma', zo berichtte de NOS op 5 december 2012 in de actualiteitenrubriek Nieuwsuur. Maar dat horen de Stones en Promogroup, het bedrijf dat wereldwijd de rechten van de Stones beheert, liever niet. 'Brievenbusfirma', dat riekt een beetje naar onfrisse praktijken. Maar de Amsterdamse rechtbank oordeelde afgelopen januari dat de Rolling Stones een brievenbusfirma mogen worden genoemd. Zij vond voldoende aannemelijk dat de Stones om fiscale redenen in Nederland zijn gevestigd.

De popmusici doen zo wat multinationals al langer en zeer vaardig doen: gebruik maken van gunstige belastingjurisdicties. U2 is volgens McGuinness, de band's business manager, gewoon 'a global business and it pays taxes globally.' Belastingen zijn dus kosten die moeten worden geminimaliseerd. Of zelfs: belasting betalen betekent dat je wat afgepakt wordt. Niet dat de heren van U2 niet iets kunnen missen, maar het kapitalisme heeft ook hen in de greep. De kern daar van hebben ze lucide bezongen: 'And you can never get enough of what you don't really need' (*Stuck in a moment*).

Bono en zijn kornuiten begrijpen de kritiek van organisaties als Art Uncut niet: 'We pay millions and millions of dollars in tax. The thing that stung us was the accusation of hypocrisy for my work as an activist.' Maar het gaat er niet om hoeveel ze belasting betalen, het gaat er om of dat een (fiscaal) fair share is. Blijkbaar is er in Bono's hoofd een strikte scheiding tussen twee hersenhelften: de ene helft denkt na over de vraag hoe te betalen belastingen te minimaliseren, de andere helft doet met gulle hand aan filantropie. Belastingheffing worden hier blijkbaar gezien als een gedwongen afdracht ten gunste van de staat. Deze staat is iets dat los staat van de samenleving waar Bono c.s. zich zo om bekommeren. De staat int belastingen blijkbaar niet ten behoeve van publieke goederen en andere voorzieningen voor de samenleving. Een minimale afdracht aan de staat is daarom gerechtvaardigd.

De andere, sociale, hersenhelft daarentegen houdt zich bezig met de zorg voor anderen, de kwetsbaren, en met name degenen die lijden aan armoede in de (derde) wereld. Deze zorg voor anderen in de samenleving is een kwestie van particulier initiatief, van filantropie.

Maar waarom filantropie dan niet wat ruimer opgevat, zodat er ook giften aan de staat onder vallen? Dat is precies wat de Duitse filosoof Peter Sloterdijk onlangs voorstelde in een boekje getiteld *Die nehmende Hand und die gebende Seite*. En toch, is het niet mogelijk om de middelen die een staat nodig heeft via vrijwillige afdrachten van de burgers te verzamelen? Burgers geven dan uit eigen beweging aan de staat. Sloterdijk wijst er op dat 'der nehmende Staat' via talloze belastingen enorme hoeveelheden geld van de burger aftapt en daarmee inkomen herverdeelt. De fiscalisering van het bestaan heeft ertoe geleid dat de belastingstaat bij bijna al het handelen van zijn burgers als

‘(af)nemende partij’ betrokken is. De burger betaalt zich dus een ongeluk. Maar desondanks wordt belastingheffing nog steeds met name vanuit het perspectief van de staat gezien. Fiscaal gezien ligt alle macht bij de fiscus, die dan ook de ware soeverein van de moderne maatschappij is.

Terwijl juist de burgers en hun vrijheid centraal moeten staan in een democratische rechtsstaat. Maar in feite neem je de burgers niet serieus als je ze (nog steeds) als onderdanen beschouwt die gedwongen en als het ware automatisch, zonder er bij na te denken, hun belastingsschuld voldoen aan deze nemende staat. Dergelijk routinematig handelen doet hen ook vergeten waarvoor ze betalen, of beter: geven. Bij vrijheid hoort dan ook vrijwilligheid en dat is precies het uitgangspunt van filantropie. Filantropie staat voor het naar eigen inzicht en vrijwillig geven. Belastingheffing zou daarop moeten worden geënt. Geven aan een bovenpersoonlijk doel past bij vrije burgers die zich betrokken voelen bij hun samenleving en staat. Vrijwillig geven vermindert ook de wederzijdse vervreemding van burger en staat. Hier spreekt geen naïeve idealist die de wereld even gaat verbeteren. Sloterdijk bepleit namelijk een voorzichtige start. Begin eens met burgers de vrijheid te geven om een paar procent minder belasting te betalen. Deze ‘bespaarde’ belasting kunnen ze dan vrijwillig afdragen aan de staat, waarbij ze goede doelen aangeven die dat bedrag dan zullen ontvangen. Dat zal volgens Sloterdijk leiden tot een grotere ethische betrokkenheid van burgers bij belastingen en bij de samenleving; het bewustzijn van het belang van dergelijke bijdragen aan de samenleving zal groeien.

Lagere belastingen, met dito ruimte om weg te geven aan goede doelen, houden natuurlijk een risico in. Burgers zouden dit voordeeltje van wat lagere belastingen dankbaar kunnen incasseren en vervolgens niet de beoogde compenserende vrijwillige giften aan de staat doen. Deze vorm van filantropie is immers nog onbekend, dus onbemand. Dat kan leiden tot uitvretergedrag, maar vrijwillig betalen kan ook tot reputatiewinst leiden. Deze nieuwe vorm van filantropie moet dus goed worden gestimuleerd en gepromoot. Waarom daarvoor niet een zeer bekende persoon gevraagd? We denken natuurlijk direct ‘global.’ Dus het moet echt een internationale beroemdheid zijn. Bono dus.

Bono, de man die het zo goed voor heeft met de wereld, zal onmiddellijk inzien dat dit dé weg is. Hij is de man om de overgang van het oude fiscale denken naar de nieuwe filantropie te belichamen – indachtig Sloterdijk’s aansporing ‘Du mußt dein Leben ändern.’ Waarom hem dan niet symbolisch een gift, een tas met geld, laten overhandigen aan de Ierse fiscus? Daar moeten zeker ook sponsors voor te vinden zijn. Waarom dat geld dan niet in een Louis Vuitton tas overhandigd? Dan snijdt het mes aan twee kanten. Business wise is dat een prachtoptie. Olmo en Obelix zullen deze actie zeker steunen. En Idéfix zal weer trots op zijn baasje kunnen zijn.